

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 39. stavak 1. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 8. do 11. rujna 2009. godine je donijelo

ODLUKU

I.

Povijesno područje – Nekropola Sebešić sa stećcima, antropomorfnim nadgrobnicima koji podsjećaju na križ i tumulusom, općina Novi Travnik, proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čini nekropola sa 13 stećaka i pet antropomorfnih nadgrobnika i tumulus na kome se nalazi nekropola.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 370/3 (novi premjer), posjedovni list broj 68, što odgovara dijelu k.č. 125/1 (stari premjer), z.k. uložak broj 256, k.o. Sebešić, općina Novi Travnik, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenoga prema Aneksu 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini («Službene novine Federacije BiH» br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnoga spomenika.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati financijska sredstva za izradu i postavljanje informacijske ploče sa temeljnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III.

U svrhu trajne zaštite nacionalnoga spomenika, utvrđuju se sljedeće mjere zaštite koje se odnose na prostor definiran u točki I. stavak 3. ove odluke:

- dopušteni su isključivo istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi,

uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnoga ministarstva nadležnoga za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine;

- nije dopušteno pomjeranje nadgrobnika sa grobova na bilo koju drugu lokaciju, osim u onim slučajevima u kojima Povjerenstvo zaključi drugačije i definira uvjete za njihovo izmještanje.

Vlada Federacije dužna je posebno osigurati provedbu sljedećih mjera:

- izradu geodetskog i snimka postojećeg stanja područja;
- izradu i provedbu Projekta sanacije, restauracije i konzervacije nekropole.

Projekt sanacije, restauracije i konzervacije treba sadržavati:

- arheološko istraživanje;
- čišćenje stećaka od lišaja i mahovine i saniranje oštećenja;
- uređenje nekropole sa uklanjanjem samonikle vegetacije
- izradu i provedbu programa prezentacije nacionalnoga spomenika.

IV.

Stavljaju se izvan snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski spisi koji su oprečni odredbama ove odluke.

V.

Svatko a posebice nadležna tijela Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe, suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih postupaka koji mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI.

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnome ministarstvu nadležnome za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine i općinskome tijelu uprave nadležnome za poslove urbanizma i katastra, u svrhu provedbe mjera utvrđenih u toč. II. - V. ove odluke i nadležnome općinskom sudu u svrhu upisa u zemljišne knjige.

VII.

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web-stranici Povjerenstva (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII.

Sukladno članku V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Povjerenstva su konačne.

IX.

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objave u »Službenom glasniku BiH«.

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedateljica Povjerenstva

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 05.1-2-40/09-48
9. rujna 2009. godine
Sarajevo

O b r a z l o ž e n j e

I – UVOD

Na temelju članka 2. stavak 1. Zakona o provedbi odluka Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljenoga prema Aneksu 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, »nacionalni spomenik« je dobro koje je Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika proglasilo nacionalnim spomenikom u skladu sa čl. V. i VI. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (»Službeni glasnik BiH« broj 33/02), sve dok Povjerenstvo ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

BZK „Preporod“ Općinsko društvo Novi Travnik, podnio je dana 25. 7. 2008. godine prijedlog za proglašenje povijesnog područja - Nekropola stećaka Sebešić, općina Novi Travnik, nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

Sukladno odredbama Zakona, a na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. i članka 35. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Povjerenstvo je pristupilo provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Nekropola sa stećcima Sebešić smještena je na većem zemljanom tumulusu. Evidentirano je 13 stećaka i 5 antropomorfnih nadgrobnika. kao poseban vid nadgrobnika, koje susrećemo u okolici Travnika i Zenice. Predstavljaju oblike nedovoljno razvijenih antropomorfnih nadgrobnika. Njihova glavna odlika je gornji dio - glava, a zatim bočna ispupčenja (trokutasta ili zaobljena), koje u ovom slučaju možemo nazvati ramenima. Posebice je zanimljiv antropomorfn nadgrobnik (br. 4) ukrašen s po jednim reljefnim križem s obje strane.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju, izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra (kopiju katastarskog plana i zemljišnoknjižni izvadak),
- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući i opis i fotografije, podatke o oštećenjima tijekom rata, podatke o intervencijama na restauraciji ili drugoj vrsti radova na dobru, itd.,
- povijesnu, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru.

Na temelju uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Nekropola sa stećcima Sebešić se nalazi na nadmorskoj visini od 1039 metara, zemljopisnoj dužini 44° 01.258' i zemljopisnoj širini 17° 43.340'. Udaljena je tridesetak km od Novog Travnika u pravcu jugoistoka. Nekropola je smještena na ovcem tumulusu, na lokalitetu Luke.

Nacionalni spomenik se nalazi na lokaciji označenoj kao k.č. br. 370/3 (novi premjer), posjedovni list broj 68, k.o. Sebešić, što odgovara po starom premjeru dijelu k.č. 125/1, zk. uložak broj 256, k.o. Sebešić, općina Novi Travnik, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Povijesni podaci

Do polovice X. stoljeća, kada se „zemlja Bosna” prvi put javlja u povijesnom izvoru, njena teritorija je već obuhvatala sedam župa: Vrhbosnu, Vidogošću (Vogošću), Lepenicu, Bosnu (posebno konstituirano područje oko Visokog), Trstivnicu, Brod (oko Zenice) i Lašvu. Srednjovjekovna župa Lašva obuhvatala je područje današnjih općina Busovača, Vitez, Novi Travnik i Travnik.¹

Sebešić

Naselje se spominje u turskim defterima iz 1468. i 1489. godine, iz kojih se vidi da je u Sebešiću bio rudnik željeza, a pripadao je visočkoj nahiji.

Iz zaseoka Luke išao je stari srednjovjekovni i turski put za Fojnicu, koji je imao priključak za put Travnik – Gornji Vakuf. U Sebešiću su bila i dva hana. Na nekadašnji han u Donjim Sebešićima podsjeća lokalitet Hanište, a srušen je početkom prošlog stoljeća. Kada je u selu prestala rudarska proizvodnja, stanovništvo se počelo baviti izradom šindre koju su prodavali Travniku, Bugojnu, Gornjem Vakufu i Busovači. U doba Austro-Ugarske intenziviralo se korištenje šumskih bogatstava. Pruga Rostovo-Sebešić izgrađena je 1934. godine.

2. Opis dobra

Stećci centralne Bosne su najbrojniji i najizrazitiji spomenici kulture srednjovjekovne Bosne, kojih ima u svim krajevima, ali relativno najviše oko Ilijaša, Visokog, Kiseljaka, Travnika i Gornjeg Vakufa.

Nekropola **Sebešić** sastoji se od 18 grobova. Nadgrobnike čini: 13 stećaka i 5 antropomorfnih nadgrobnika (velika je vjerojatnoća da postoje neobilježeni grobovi unutar granica proglašenog spomenika).

Orijentirani su u smjeru istok–zapad. s tim što manji broj neznatno odstupa od

---

¹ Više o povijesnim podacima pogledati u Odluci Komisije o proglašenju Povijesnog područja – Nekropola sa stećcima Maculje, općina Novi Travnik, nacionalnim spomenikom BiH, na web adresi Komisije: www.aneks8komisija.com.ba

navedene orijentacije. Veći dio spomenika je amorfna. Četiri antropomorfna nadgrobnika su ukrašena.²

Opis stećaka:

Stećak br. 1, ploča, dimenzija 120 x 75 x 22 cm, neukrašen;

Stećak br. 2, ploča, dimenzija 135 x 60 x 15 cm, neukrašen, oštećenih ploha (zaobljenih);

Stećak br. 3, dugačka ploča, dimenzija. 220 x 75 (vidljiva širina) x 30 cm, jako oštećen i utonuo, obrastao mahovinom;

Stećak br. 4, ploča, dimenzija 180 x 90 x 27 cm, nagnut;

Stećak br. 5, sanduk, dimenzija 174 x 70 x 65 cm, nagnut, jako oštećen, nagrizena struktura kamena;

Stećak br. 6, sanduk, dimenzija 180 x 100 x 60 cm, oštećen, nagnut;

Stećak br. 7, ploča većih dimenzija 235 x 150 cm, utonula, amorfna;

Stećak br. 8, 150 x 114 x 18 cm (vidljive dimenzije), amorfna, utonuo;

Stećak br. 9, ploča, dimenzija 190 x 105 x 20, gornja ploha popucala;

Stećak br. 10, manjih dimenzija 112 x 75 x 20 cm, nagrizena struktura kamena;

Stećak br. 11, teško vidljiv, zarastao, prekriven zemljom, izgleda prevrnut;

Stećak br. 12, sanduk, dimenzija 125 x 115 x 35 cm, jednim dijelom u zemlji (tako da su dimenzije aproksimativne);

Stećak br. 13, dimenzija 123 x 105 x 30 cm, ploča, obrastao travom, gornja ploha popucala.

Antropomorfni nadgrobnik br. 1, gornji krakovi oblikovani su u vidu glave čovjeka i simetričnih, kratkih trokutastih ispusta, kao nadomjestak poprečnih krakova, ukras: reljefni križ, pored kraćeg kraka križa reljefni krug (jabuka), iznad križa obijen i sada jedva primjetan polumjesec, dimenzije nadgrobnika: 297 x 105 cm (debljina "glave" 25 cm, dimenzije dekorativnog križa: 65 x 56 cm, antropomorfni nadgrobnik je pao, na vidljivoj plohi mjestimično mahovina, oštećen;

Antropomorfni nadgrobnik br. 2, gornji krakovi oblikovani su u vidu glave čovjeka i simetričnih, kratkih trokutastih ispusta (sačuvan jedan krak), kao nadomjestak poprečnih krakova, ukras: reljefni križ, iznad kojeg je polumjesec, antropomorfni nadgrobnik je utonuo i vidljiv mu je samo gornji dio ("glava"), ukošen, vidljive dimenzije nadgrobnika: 160 x 95 cm, debljina glave 15 cm;

Antropomorfni nadgrobnik br. 3, gornji krakovi oblikovani su u vidu glave čovjeka i simetričnih, kratkih trokutastih ispusta (sačuvan jedan krak), kao nadomjestak poprečnih krakova, ukras: reljefni križ, dosta površinski oštećen, nagnut dimenzije nadgrobnika: 158 x 65 x 28 cm, dimenzije križa; 42 x 27 cm;

Antropomorfni nadgrobnik br. 4, gornji dio oblika glave, bez poprečnih krakova, ukrašen s obje strane nešto plićim reljefnim križevima (po jedan sa svake strane), dimenzije nadgrobnika: 115 x 62 x 20 cm (debljina glave), ukošen, površinski oštećen;

Antropomorfni nadgrobnik br. 5 je samo evidentiran, zatrpan zemljom i travom, oboren, ali izgleda da su gornji krakovi oblikovani su u vidu glave čovjeka i simetričnih, kratkih trokutastih ispusta (vidljiv samo jedan krak), oboren.

Navedeni antropomorfni nadgrobnici predstavljaju poseban vid nadgrobnika koje

---

² Ukras na jednom od stećaka koji navodi P. Korošec nije konstatiran (*P. Korošec, 1952., str. 390*)

susrećemo u okolici Travnika i Zenice, a koje nemaju svojih analogija na područjima stećaka. Predstavljaju originalne oblike nedovoljno razvijenih antropomorfnih nadgrobnika (Š. Bešlagić, 1982., str. 107).³

Tumuli su u Bosni i Hercegovini poznati pod različitim nazivima: gomila, gromila, glavica, umka, humka, unjka, zaspas. Spadaju među najbrojnije prapovijesne objekte, a najviše su koncentrirani u južnoj Bosni, Podrinju i u Hercegovini, dok se sporadično javljaju u centralnoj i sjevernoj Bosni. Radi se o nasutim objektima, u pravilu kružne osnove (ponekad eliptične, pa i nepravilne osnove), koji su prvotno najvjerojatnije bili kupasti, a sačuvali su se najčešće u obliku više ili niže kalote. Podizani su od zemlje, kombinacijom zemlje i kamena, u tipično kraškim krajevima, uglavnom od kamena (osim onih u poljima).

Izuzimajući tumuluse u fortifikacijskoj funkciji (tzv. limitni tumuli u okviru gradinskog fortifikacionog sistema) kao i one u funkciji kulturnih objekata – zaspas,⁴ najveći dio tumulusa su sepulkralni objekti s jednom ili više sahrana koje opet mogu biti funkcionalno povezane (sahrane iz iste kronološke faze u porodičnom ili rodovskom tumulusu) ili pak iz različitih faza istog perioda. Nerijetko se susreću i sahrane iz različitih epoha (npr. naknadne sahrane iz rimskog doba ili čitave srednjovjekovne nekropole na prahistorijskim tumulusima).

Najstarije sahrane pod tumulusima u Bosni i Hercegovini potječu iz eneolitika (XX. – XVIII. st. p.n.e.) Ljeskova Glavica u Ljubomiru kod Trebinja, Rudine u Rusanovićima i Gosinja planina na glasinačkom području (kod Rogatice), Naklo u Grabovici u Buškom Blatu (kod Duvna) i neki drugi.

Veliki broj tumulusa pripada ranom brončanom dobu (XVIII. i XVII. st. p.n.e.) i to na stotine kamenih tumulusa sa skeletima u zgrčenom položaju u kamenim sanducima rasprostranjenih u Hercegovini, zatim tumulusi na većem broju lokaliteta glasinačkog područja i dr.

Sahrane iz srednjeg brončanog doba (XVI. – XIII. st. p.n.e.) nađene su u većem broju humki glasinačkog područja te srednjeg i donjeg Podrinja (podrinjska grupa), a jedan specifičan tip niske dosta velike humke s brojnim ukopima (karakterističan je za grupu Barice – Gređani (u sjevernoj Bosni) posebno za njenu ranu fazu koja pripada srednjem i prelazu na kasno brončano doba.

Najveći broj tumulusa pripada kasnom brončanom dobu (XIII. – VIII. st. p. n. e.) i posebno željeznom dobu (VIII. – V. st. p.n.e.). Na prijelazu iz brončanog u rano željezno doba u krajevima zapadno od Neretve prelazi se na sahranjivanje u ravnim grobovima, a tumulusi ostaju karakteristični za glasinačku kulturu na glasinačkom području, u

---

³ Opširnije o antropomorfnim nadgrobnicima vidjeti u Odluci Komisije o proglašenju Povijesnog područja – Nekropola sa stećcima Maculje, općina Novi Travnik, nacionalnim spomenikom BiH, na web adresi Komisije: www.aneks8komisija.com.ba

⁴ “Zaspas – narodni naziv za poseban oblik prapovijesnog tumulusa u zapadnoj Bosni. U novije vrijeme se gubi i zamijenjen je nazivima (humka, unjka, crkvina, glavica i sl.), ali uz još očuvanu tradiciju da se radi o zasutoj crkvi. U pitanju su obično tumulusi nasuti zemljom ili mješavinom zemlje i pijeska, ponekad i kamena, većih dimenzija, visine i do 10 m. Prvi ih je zabilježio F. Fiala (1896. godina.). Poznatije su: Zaspas u Benkovcu kod Bosanske Krupe, Crkvina u Johovici kod Bosanskog Novog, Glavica (Hunjka) u Rejzovićima kod Ključa i Humka u Kljevima kod Sanskog Mosta. Okvirna datacija je brončano i željezno doba (XVIII. – III. st. p.n.e.).” (Borivoj Čović (ur.), *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Tom I, Sarajevo:1988., str. 190.*)

gornjem Podrinju i istočnoj Hercegovini.

Pred kraj prapovijesnog perioda broj tumulusa se smanjuje i prelaz na ukope u ravnim grobovima je zapaženiji (Kačanj kod Bileće, Radimlja 2 kod Stoca)⁵.

Zemljani tumulus u Sebešiću svjedoči da se stećci javljaju kao dio neprekidnog sepulkralnog kontinuiteta na bosansko-humskome području čiji korijeni sežu duboko u prapovijesno vrijeme.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

U Prostornom planu BiH do 2000. godine na području Novog Travnika kao spomenik III. kategorije uvršteno je 5 lokaliteta nekropola sa stećcima (188 stećaka) bez preciznije identifikacije.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Direkcija Zemaljskog muzeja u Sarajevu, pedesetih godina prošlog stoljeća, započela je sistematičnija istraživanja nekropola sa stećcima u Bosni i Hercegovini. Prva istraživanja nekropola na području Travnika, ograničavajući se na dolinu Lašve, točnije na prostor od Lašve do Karaule, dolinu rijeke Bile do Brajkovića i Guče Gore, dolinu Komarske Lašve do Goleša i dolinu Grovnice, izvršila je P. Korošec navodeći 52 nekropole⁶. Pod rednim brojem 52, na lokaciji Sebešić-Karaula, opisala je da se na navedenoj lokaciji nalazi na ovcem tumulusu, srednjovjekovna nekropola, sa 16 stećaka, orijentiranih u pravcu istok–zapad, i 5 antropomorfnih nadgrobnika.

M. Kreševljaković navodi da se nekropola sa stećcima nalazi na lokalitetu Luke, sa 17 stećaka i 5 antropomorfnih nadgrobnika⁷.

5. Sadašnje stanje dobra

Uvidom na licu mjesta, 21. 5.2009. godine, ustanovljeno je sljedeće:

- Na većini stećaka prisutni su biljni organizmi, uglavnom mahovina koji razaraju strukturu kamena;
- Zbog stanja na nekropoli, odnosno utonuća, obraslosti biljnim organizmima i zatrpanosti zemljom, nije bilo moguće uzeti pouzdane dimenzije svih stećaka, utvrditi osnovni oblik jednog stećka;
- nekoliko stećaka je amorfnog;
- nekropola je situirana na većem tumulusu;
- Konstatirano je 13 stećaka, od čega sa sigurnošću 7 ploča i 3 sanduka, te 5 antropomorfnih nadgrobnika

6. Specifični rizici

- dugogodišnje neodržavanje lokaliteta,
- nepovoljni vremenski utjecaji,
- samonikla vegetacija.

---

⁵ Borivoj Čović (ur.), nav. dj., Sarajevo:1988, str. 173.

⁶ Paola Korošec, Srednjovjekovne nekropole okoline Travnika, u Glasnik Zemaljskog muzeja, n.s., svezak VII., Sarajevo: 1952., str. 387. I 407.

⁷ Muhamed Kreševljaković, Naselja opštine Pucarevo, Pucarevo, 1987., str. 161.

III – ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom (»Službeni glasnik BiH« br. 33/02 i 15/03), Povjerenstvo donosi odluku kao u dispozitivu. Odluka je utemeljena na sljedećim kriterijima:

A) Vremensko određenje

B) Povijesna vrijednost

C) Umjetnička i estetska vrijednost

iv. Kompozicija

v. Vrijednost detalja

G) Izvornost

i. Oblik i dizajn

v. Položaj i smještaj u prostoru

H) Jedinственost i reprezentativnost

i. Jedinственost i rijedak primjerak određenog tipa

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- zemljišnoknjižni izvadak,
- fotodokumentacija sa terena, 11 slika

Korištena literatura

Tijekom vođenja postupka proglašenja dobra nacionalnim spomenikom BiH korištena je sljedeća literatura:

1952. Korošec, Paola, *Srednjovjekovne nekropole okoline Travnika*, GZM, n.s., svezak VII, Sarajevo, 1952.
1982. Bešlagić, Šefik, *Stećci - kultura i umjetnost*, Sarajevo, 1982.
1987. Kreševljaković, Muhamed, *Naselja opštine Pucarevo*, Pucarevo
1988. Čović, Borivoj (ur.), *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, Tom III, Zemaljski muzej u Sarajevu, Sarajevo, 1988.

Nositelj istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

Silvana Čobanov, diplomirani arheolog i profesor francuskog jezika i književnosti, saradnik za arheologiju u Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika